

Sir Peter Frederick Strawson

* 23. 11. 1919

† 13. 02. 2006

13. februára 2006 zomrel v Oxforde po krátkej chorobe jeden z najvýznamnejších britských filozofov 20. storočia Peter F. Strawson. Strawsonov filozofický vplyv bol taký obrovský, že bez jeho prenikavých postrehov, hlbokých analýz a duchaplných koncepcií by filozofia po druhej svetovej vojne určite vyzerala inak. Po vojne sa zaradil medzi filozofov, ako boli G. Ryle alebo J. L. Austin, ktorí v rámci analytickej filozofie etablovali smer známy ako lingvistická filozofia; zdôrazňovali, že analýza prirodzeného jazyka je tým najlepším prostriedkom, ako robiť filozofiu. Strawson však medzi nimi v istom smere vynikal – hlboko sa zaujímal o tradičné filozofické, ba dokonca možno povedať „metafyzické“ otázky. Výsledkom kombinácie dôkladného analytického spôsobu myslenia a riešenia tradičných, ale aj nových filozofických otázok je myšlienkový odkaz, ktorý má mimoriadne miesto v dejinách myslenia a ktorý má potenciál aj naďalej ovplyvňovať vývoj vo filozofii.

P. F. Strawson sa narodil v roku 1919 v Londýne. V roku 1937 začal študovať na oxfordskej St. John's College angličtinu, no čoskoro sa vo svojom štúdiu začal orientovať na filozofiu. V roku 1940 bol však odvedený do ozbrojených síl, z ktorých bol prepustený až v roku 1946 s hodnosťou kapitána. V tom istom roku získal vďaka priazni Gilberta Ryla voľné miesto na Oxforde a aktívne začal prednášať od roku 1947. V rokoch 1968 – 1987 pôsobil na mieste Waynfletovej profesúry metafyzickej filozofie, ktoré získal práve po G. Rylovi. Za svoje mimoriadne intelektuálne zásluhy bol v roku 1977 povýšený do šľachtického stavu.

P. F. Strawson sa do povedomia filozofickej verejnosti dostal hneď začiatkom päťdesiatych rokov, keď ho J. L. Austin vyzval, aby pred Aristotelovskou spoločnosťou oponoval jeho verzii korešpondenčnej teórie pravdy. Strawsonova kritika bola taká dôkladná, že Austinova koncepcia pravdy sa s ňou nedokázala vyrovnáť. V tom istom roku vyšla v časopise *Mind* ďalšia známa štúdia, o ktorej možno bez preháňania povedať, že je dodnes zdrojom inšpirácie pre mnohých filozofov; jej názov „On Referring“ je alúziou na slávny Russellov článok „On Denoting“, ktorý bol uverejnený o 45 rokov skôr v tom istom časopise. V tomto článku Strawson argumentuje, že Russellova teória deskripcií nedokáže adekvátne postihnúť používanie deskripcií v bežnom jazyku. Tvrdí, že tzv. určité deskripcie sú referenčné výrazy a ich primárnou funkciou pri použití je referovať na vhodné objekty. A hoci o niekoľko rokov neskôr svoje radikálne odmietnutie Russellovej teórie deskripcií zmiernil (pozri „Identifying Reference and Truth Values“, *Theoria* 1964), naďalej prijímal hlavnú líniu svojej argumentácie.

Svoju prvú knižnú publikáciu Strawson vydal už v roku 1952; bola to známa učebnica logiky *Introduction to Logical Theory*. Strawson sa v nej nezaobráa mate-

matickou logikou, ale skôr sa zameriava na to, čo možno nazvať filozofickou logikou, ktorá sa u neho do istej miery prekrýva so sémantikou jazyka. Medzi najznámejšie teórie z tejto knihy patrí teória presupozícií.

Strawson bol jedným z prvých analytických filozofov, ktorí navzdory viac či menej odôvodneným predsudkom, prítomným v tomto filozofickom hnutí, rehabilitovali tradičné metafyzické otázky. Formuloval projekt tzv. deskriptívnej metafyziky, ktorej cieľom je opísať našu konceptuálnu schému takú, aká je, teda opísať skutočnú štruktúru nášho myslenia a hovorenia o svete. Svojou deskriptívnou metafyzikou Strawson explicitne nadväzuje na filozofickú tradíciu, ktorej najvýznačnejšími reprezentantmi sú Aristoteles a Kant. Výsledkom Strawsonových metafyzických úvah je azda jeho najvplyvnejšia kniha *Individuals* (1959). Má dve hlavné časti a toto členenie veľmi dobre odráža Strawsonovo filozofické zázemie. V prvej časti ukazuje, akú podobu musí mať naša konceptuálna schéma a ktoré pojmy sú v nej základné. V druhej časti demonštruje, že našej ontológii, ktorú pripúšťa naša konceptuálna schéma, najlepšie zodpovedá štandardná subjekt-predikátová štruktúra výrokov. Hlavným cieľom tejto časti je opísať a zdôvodniť povahu subjekt-predikátového rozlíšenia. Tejto téme Strawson venoval ešte niekoľko ďalších statí a jednu monografiu (*Subject and Predicate in Logic and Grammar*, 1974; pozri aj niektoré state v *Logico-Linguistic Papers*, 1971). Skutočnosť, že Strawson má blízko k filozofickému dedičstvu I. Kanta, možno ilustrovať aj tým, že rekonštrukcii Kantovej argumentácie z niektorých pasáží *Kritiky čistého rozumu* venoval samostatnú knihu *Bounds of Sense* (1966). Význam tejto veľmi náročnej knihy však nie je len historický; Strawson totiž „prekladá“ Kantovu filozofiu do moderného rámca a zbavuje ju dobových pozostatkov.

Hoci deskriptívna metafyzika a príspevky k filozofii jazyka tvoria zrejme najvýznamnejšiu časť Strawsonovej filozofie, venoval sa aj iným filozofickým odvetviam. Pozoruhodnými úvahami prispel k teórii poznania, k teórii konania, k teórii rečových aktov, k etike či sociálnej filozofii. Publikoval knihy *Freedom and Resentment and Other Essays* (1974) a *Scepticism and Naturalism: Some Varieties* (1985). Hlavné body svojej filozofie prehľadne a príťažlivo zhrnul v populárnej knihe *Analyse et Métaphysique* (1985), resp. *Analysis and Metaphysics* (1992). V poslednej knižnej publikácii *Entity and Identity* (1997) sa Strawson vracia k metafyzicko-logickým témam.

P. F. Strawson patrí k tým niekoľkým analytickým filozofom, ktorých niektoré diela sú preložené aj do slovenčiny. Slovenský čitateľ si môže vo svojom materskom jazyku prečítať dve Strawsonove knihy a päť článkov:

- *Individuá, Iris*, Bratislava 1997;
- *Analýza a metafyzika*, Kalligram, Bratislava 2001;
- O referencii, in: *Filozofia prirodzeného jazyka*, Archa, Bratislava 1992, 126 – 147;
- Na obranu dogmy (spoluautor: H. P. Grice), *Filozofia* 47, 1992, č. 10, 605 – 615);

- Individuá, *Organon F 4*, 1997, č. 1, 39 – 58;
- Filozofia: osobný pohľad, *Organon F 6*, 1999, č. 4, 368 – 376;
- Identifikačná referencia a pravdivostné hodnoty, *Organon F 6*, 1999, č. 4, 377 – 394.

Okrem toho vyšiel v našom časopise aj dialóg P. Cmoreja s P. Strawsonom pod názvom „Dialogue about Reference“ (*Organon F 6*, 1999, č. 4, 395 – 406).

S odchodom P. F. Strawsona sa uzatvorila ďalšia kapitola dejín analytickej filozofie. Odišla posledná osobnosť britskej filozofie, ktorá začala utvárať podobu tohto filozofického hnutia bezprostredne po druhej svetovej vojne. Význam Strawsonovej filozofie je však celosvetový a zaslúži si svoje pevné miesto popri B. Russellovi, G. E. Moorovi, J. L. Austinovi, W. V. O. Quinovi, D. Davidsonovi a ďalších zakladateľských osobnostiach.

Marián Zouhar